

LBRIS

We know
books

HOWARD JACOBSON

Vremea
maimuțelor

editura rao

LBRIS

We know
books

UNU

Maimuța

El i-o trage ei

Când poliția a pus mâna pe mine, încă mai aveam cartea pe care o furasem de la librăria Oxfam din Chipping Norton, un orașel drăguț din Cotswold, unde mă adresasem unui grup de lectură. Avusesem parte de o primire ostilă din partea a vreo doisprezece membri care, am realizat prea târziu, mă invitaseră doar pentru a mă insulta.

– De ce urâți femeile atât de mult? dorise să știe unul dintre ei.

– Puteți să-mi dați un exemplu de situație în care mi-am manifestat ura față de femei?

Firește că putea. Avea sute de pasaje marcate cu mici săgeți lipicioase și fosforescente, care, toate, arătau acuzator spre pronumele „el“.

– Ce-i în neregulă cu „el i-o trage ei“? m-a provocat ea făcând cu degetul o mișcare oblică la câțiva centimetri de fața mea, rânindu-mă cu semnul de punctuație.

– „El“ este neutru, i-am spus eu făcând un pas îndărăt. Nu presupune nicio o preferință pentru un gen sau celălalt.

– La fel cum nu reprezintă nici „ei“.

– Nu, dar „ei“ e pluralul.

– Atunci, de ce sunteți împotriva pluralității?

– Și copiii, a vrut altcineva să știe, de ce îi urâți pe copii?

I-am explicat că n-am scris despre copii.

– Exact! a replicat ea jubilând.

– Singurul personaj din cartea dumneavoastră cu care m-am identificat, mi-a zis o a treia cititoare, a fost cel care a murit.

Numai că n-a spus „carte“. Aproape că nimeni nu mai zicea „carte“ pentru a te trimite cu gândul la „a lua“ sau „a privi“ sau măcar la „fotu-te, nenorocitul“, cum se pronunța cu anarhicul accent cu vocala plată din Lancashire, comitat aflat la doar câțiva kilometri nord de sedatele și adormitele turbării din Cheshire, unde am crescut. Cuvântul pe care îl folosea era „prostit“.

– Singurul personaj cu care m-am identificat în prostia dumneavoastră...

Ca și cum cuvântul „carte“ era o hiperbolă mult prea dificilă pentru ea.

– Sunt mulțumit că ați apreciat moartea ei ca fiind mișcătoare.

Tremura de furia pe care o întâlnești doar printre cititori. Să fie asta deoarece cititul ca activitate civilizată s-a încheiat, iar ultimii oameni care citeau erau tot mai cuprinși de furie cu fiecare pagină întoarsă? Era acesta paroxismul de dinainte de final?

– Mișcată?

M-am temut că mă lovește cu „prostita“ mea.

– Cine a zis că am fost mișcată? Am fost invidioasă. M-am identificat cu ea pentru că îmi doream a fi murit de la primul cuvânt.

– Îmi doream să fi murit, am rostit eu punându-mi haina. De la primul cuvânt, îmi doream să fi murit.

Le-am mulțumit pentru invitație, m-am întors la hotel, am golit două sticle de vin pe care avusesem prevederea să le cumpăr mai devreme și am adormit îmbrăcat. Acceptasem să mă duc la Chipping Norton fiindcă astfel aveam ocazia să-i fac o vizită soacrei mele, cu care de mult mă gândeam să am o relație, însă stratagema dăduse greș deoarece soția mea, printr-o ciudată întâmplare, tocmai atunci o pofțise pe mama ei să ne viziteze la Londra. Aș fi putut să prind trenul înapoi și să iau cina cu ele, dar am decis să-mi acord luxul de a petrece o zi la țară. Nu doar femeile din clubul de lectură își doreau să fi murit.

Trezindu-mă prea târziu pentru micul dejun, am făcut o plimbare prin oraș. Drăguț. Piatră de Cotswold, miros de vaci. („De ce nu există descrieri ale naturii în romanele dumneavoastră?“ fusesem pe nedrept interogată cu o zi în urmă.) Având nevoie de ceva să subzist, mi-am luat un corn cu cârnat și legume de la o brutărie organică și, în timp ce mâncam, am intrat în librăria Oxfam. Un asistent alb ca varul, cu discuri în lobii urechilor, ca un boșiman din Zambezi, a arătat spre un panou pe care scria „Nu este permisă mîncarea în incintă“. Probabil ceva plin de tact: nu te îndopi cu mîncare în vreme ce restul lumii moare de foame. Din comportamentul lui, am presupus că avea cunoștința de faptul că eu îi uram pe boșimani din Zambezi, la fel și pe femei, și pe copii. Am băgat în buzunar ce mai rămăsese din cornul cu cârnat. El n-a fost satisfăcut cu asta. Strict vorbind, un corn cu cârnat băgat în buzunar tot mîncare în incintă însemna. L-am îndesat încet în gură. Ne-am uitat unul la altul – un boșiman zambezian alb și un tip născut în Cheshire, misogin cu locuința în Londra, pedofobic, scriitor de prostii, nu de cărți –, în timp ce așteptam să înghit cornul. Oricine ar fi privit scena ar fi considerat-o încărcată cu implicații postcoloniale. După ce am mai înghițit o dată, pentru ultima oară, am întrebat dacă, acum, era în regulă să cercetez secțiunea de ficțiune literară. *Literară*. Am încărcat cuvântul cu ironie grea. El s-a întors cu spatele la mine și s-a îndreptat spre celălalt capăt al magazinului.

Ce am făcut apoi – după cum le-am explicat polițiștilor care m-au luat de guler pe New Street, la doar o azvârlitură de băț de librăria Oxfam – a trebuit să fac. Cât despre a-l numi furt, nu consideram corect acel cuvânt, dat fiind faptul că eu eram autorul cărții pe care se presupunea că aș fi furat-o.

– Ce cuvânt ați folosi dumneavoastră, domnule? m-a întrebat polițistul mai tânăr.

Am vrut să-i spun că asta seamănă mai mult cu o discuție critică decât oricare dintre lucrurile petrecute la întâlnirea cu grupul de

lectură, dar m-am hotărât să-i dau un răspuns direct la întrebare. Aveam suficienți dușmani în Chipping Norton.

- Eliberare, am rostit eu. Aș zice că mi-am eliberat cartea.
- Din ce ați eliberat-o, mai precis, domnule?

De data aceasta, polițistul mai în vârstă mi se adresase. Avea unul dintre acele pântece de granit pe care le vezi la polițiștii puși să înăbușe o revoltă sau la șerifii din Louisiana. M-am întrebat ce nevoie aveau, în Chipping Norton, de polițiști care să înăbușe o revoltă sau de șerifi. În linii mari, i-am spus următoarele:

Uite ce e, n-am nicio pică pe Oxfam. Aș fi făcut același lucru și în cazul foarte improbabil în care aș fi găsit o carte de-a mea vândută la mâna a doua în Morrisons. E o chestiune de principiu. Venitul meu nu este semnificativ afectat dacă ajung să fiu sfășiat sau șifonat undeva. Dar trebuie să existe o solidaritate a celor căzuți. Cartea, ca obiect de prestigiu și sursă de înțelepciune – „Omule de rând, voi merge alături de tine și îți voi fi călăuză“, și toate cele –, e pe moarte. Resuscitarea probabil că e futilă, dar măcar ceremonia finală se poate desfășura cu demnitate. Contează unde și alături de cine ne sfârșim zilele. Domnule ofițer.

Înainte ca ei să se decidă că era sigur, sau măcar mai puțin obositor, să mă redea societății, au frunzărit – m-am gândit eu sardonice, dar cerșetorii nu sunt în măsură să aleagă – paginile cărții. Este o experiență ciudată să-ți vezi cartea citită pe repede-înainte de poliție, în mijlocul unui Cotswold fremătând de turiști puși pe cumpărături și lingând înghețată, care se opreau pentru a vedea ce crimă fusese comisă. Speram ca privirea unuia dintre polițiști să fie atrasă de ceva care să-l facă să râdă sau, și mai bine, să plângă. Dar titlul era ceea ce îi interesa în mod deosebit. *Cine dă o maimuță?*¹

Ofițerul mai tânăr nu auzise niciodată această expresie.

– E varianta prescurtată de la cine dă o blestemată de maimuță, i-am spus eu.

¹ *Not give a monkey's* – a nu da doi bani, a nu-ți păsa de ceva (n.tr.)

Pierdusem mult și pierdeam și mai mult cu fiecare oră care trecea, dar măcar nu pierdusem pronunția nordică pursânge a proastei creșteri, deși Cheshire nu era tocmai Lancashire.

– Bine, bine, a zis el.

Dar avea o întrebare pentru mine, din moment ce am spus că eram scriitor – „din moment ce am spus că eram scriitor“: a făcut-o să sune ca pe o pretenție pe care urma s-o verifice când se va întoarce la secție –, și că era evident că eu știam ceva despre maimuțe. Cât de posibil credeam eu că era ca o maimuță cu suficient timp liber și având la dispoziție un computer să poată scrie, la un moment dat, *Hamlet*?

– Cred că nu poți realiza o operă de artă fără a avea intenția de a o face, i-am zis eu. Indiferent cât de mult timp ai la dispoziție.

S-a scărpinat pe față.

– E da sau nu?

– Ei bine, în cele din urmă, am spus eu, bănuiesc că depinde de maimuță. Găsește una care să aibă curajul moral, inteligența, imaginația și urechea lui Shakespeare și cine știe? Dar, pe de altă parte, dacă ar exista o astfel de maimuță, de ce ar vrea să scrie ceva care s-a scris deja?

N-am mai adăugat că, pentru mine, întrebarea mai interesantă era dacă suficiente maimuțe cu suficient de mult timp puteau, până la urmă, să „citească“ *Hamlet*. Dar nu eram decât un scriitor amărât care tocmai se alesese cu un perdaf.

Între timp, șeriful din Louisiana răsucea dovada în mâinile sale de parcă era un negustor de cărți rare care evalua o ofertă. Deschise *Cine dă o maimuță?* la pagina dedicației.

Celei mai frumoase dintre frumoase:

Iubitei mele soții și soacrei

– E puțin cam exagerat, nu? a rostit el.

– Ce anume?

– Să spunei că vă iubiți soacra.

M-am uitat la dedicație peste umărul lui. Trecuseră câțiva ani de când o născocisem. Uiți dedicațiile făcute. Dacă trece destulă vreme, îi uiți chiar și pe cei cărora le-ai făcut dedicația.

– Nu, am zis eu, soția mea este cea iubită. Iubitei mele soții și soacrei. Adjectivul se aplică numai primei.

– În acest caz, n-ar fi trebuit să punei o virgulă înainte de „și“?

A împuns pagina cu degetul, arătându-mi unde credea el că ar fi trebuit să fie virgula.

Mi-am amintit că dicționarul Oxford avea propriile reguli de punere a virgulelor. „Virgula Oxford“ a fost mult timp motiv de controversă aprinse, dar nu crezusem că a reprezentat un subiect la fel de fierbinte și în rândul forțelor de poliție. Fără îndoială, Oxford are propriile reguli și în privința dublării epitetelor. Nu exista oare un cuvânt pentru alcătuirea retorică pe care o formulasem din greșeală – admițând că fusese o greșeală¹, doar că nu zeugmă.

– Uitați ce e, am spus eu, fiindcă păreți a fi un cititor cu neobișnuit de mult discernământ, pot să vă fac cadou cartea mea?

– Categorie nu, mi-a zis el. Nu doar că, dacă aș accepta-o, aș fi vinovat de luare de mită, dar aș fi vinovat și de acceptare a unui bun furat.

Date fiind circumstanțele, m-am considerat norocos să scap cu un avertisment. Nu era vorba de încălcări minore ale legii: să fur o carte, să nu pun o virgulă și să plănuiesc s-o agăț pe mama soției mele.

¹Figură de stil prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se referă decât la unul dintre cele două substantive. (n.tr.)

V & P

N-au venit cu o virgulă între ele – asta a fost problema de la bun început.

Vanessa a intrat în magazinul de care mă ocupam, într-o întunecată după-amiază de marți din februarie, după ce asistentele mele plecaseră acasă – clip-clop pe treptele reci din piatră ale casei georgiene modificate în care se afla Wilhelmina's –, și a întrebat dacă o văzusem pe mama ei. Am rugat-o să o descrie pe maică-sa.

– Înaltă, a desenat ea un soi de pergolă cu brațele. Zveltă – a schițat ceea ce păreau a fi două burlane de scurgere –, dar totuși cu piept voluminos – și-a coborât privirea spre propriul piept de parcă era surprinsă de ceea ce vedea. Vivace – a clătinat o livadă imaginară. Cu părul roșu, ca al meu.

M-am scărpinat în cap.

– Nu cred, am spus eu. Ați putea detalia mai mult înfățișarea ei?

Moment în care, vorbind de lup, ea și-a făcut apariția, clip-clop pe scările din piatră, la fel de înaltă ca o pergolă, la fel de suplă ca un burlan de scurgere, dar totuși cu pieptul voluminos, la fel de vivace ca o livadă cu meri în toiul unei tornade.

Iar părul roșu, din întâmplare, era slăbiciunea mea. Păr roșu încrețit într-un stil care friza psihedelicul, aproape comic, de parcă ea știa că – de parcă amândouă știau – că, dată fiind o asemenea înmusețe, îți puteai îngădui toate libertățile dorite în privința înfățișării.

Două tufişuri incandescente, două regine ale musicalului cu buzele roşii pentru a li se potrivi cu părul.

O vorbă despre magazinul de care mă ocupam. Buticul Wilhelmina's era cel mai sofisticat magazin pentru femei din Wilmslow, un oraş prosper şi plin de soapte, cu o amestecătură de oameni cu sânge albastru şi aspect comatos, cu indivizi recent îmbogăţiţi şi lipsiţi de gust, aflat la doar câţiva kilometri est de Chester. Nu doar că era cel mai sofisticat, cel mai stilat şi cel mai scump butic din Wilmslow, era cel mai sofisticat, cel mai stilat şi cel mai scump butic din tot comitatul Cheshire. Femeile frumoase din tot nordul Angliei, incapabile a găsi ceva care să le pună în valoare în Manchester sau Leeds, nemaivorbind de Chester, se îmbrăcau din cap până în picioare de la noi, aruncând hainelor doar o privire şi încuviinţând. Spun „noi“ pentru că Wilhelmina's era o treabă de familie.

Mama pornise afacerea şi mi-o încredinţase atunci când, cu măreţie, anunţase că se retrage, în timp ce fratele meu mai tânăr şi mai potrivit pentru asta se pregătea la un colegiu de afaceri local în vederea preluării sale permanente. Eu eram visătorul familiei. Eu mă ocupam de cuvinte. Eu citeam cărţi. Ceea ce însemna că nu se putea avea încredere în mine. Cărţile îmi distrăgeau atenţia, erau o boală, un impediment în calea unei vieţi sănătoase. Aş fi putut solicita un autocolant de handicapat pentru maşina mea, un permis care să-mi îngăduie să parchez oriunde în Cheshire, atât de schilodit eram de cărţi şi de cuvinte. Într-adevăr, mă ocupam de cuvinte, ignorându-i pe clienţi şi citindu-l pe Henry Miller, care, la vremea aceea, era scriitorul meu favorit. Într-un astfel de moment, Vanessa urmată de mama ei, fără virgulă, au urcat scările mele. A fost ca şi cum personajele din *Sexus* şi *Nexus* se treziseră brusc la viaţă, ca jucăriile din *Spărgătorul de nuci*, pe duşumeaua magazinului Wilhelmina's.

S-ar putea spune că întâi am văzut-o mai mult pe mamă decât pe fiică, dat fiind faptul că aceasta apăruse de două ori, mai întâi în cuvinte, apoi în persoană. Iar cuvintele au asupra mea un impact

mai mare decât persoanele. Însă şi Vanessa a făcut impresie. Înaltă, zveltă, vivace, da, flamboaiantă chiar, dar şi furioasă dintr-un anumit motiv – deloc improbabil din cauză că avea o mamă atât de atrăgătoare –, şi nu doar întâmplător furioasă, ci mai mult ca şi cum însăşi structura ei era supraîncordată, întinsă, vibrând într-un mod care mi-a adus aminte de descrierea greementului unei goelete făcută de Joseph Conrad, care scrisese despre prima goeletă la a cărei comandă se aflase. Una dintre acele descrieri care te fac să-ţi doreşti a fi scriitor (cu toate că nu-mi explic de ce ți-ai putea dori să fii un scriitor ca Henry Miller). Freamătul vasului, am apreciat eu, era în realitate freamătul tânărului căpitan. Aşa că poate acelaşi lucru era valabil şi în privinţa mea şi a Vanessei. Vederea ei mă făcuse să tremur. Prima mea comandă. Corecţie: prima *ei* comandă. Dar eu nu i-am impus nicio supărare de-a mea. Erau toate ale ei, felul ei de-a fi, ca şi cum era nevoită să fie furioasă tot aşa cum o floarea-soarelui era nevoită a-şi răsuci capul. În afară de asta, în acel moment anume, n-aveam niciun motiv să fiu supărat. Eram unicul deţinător al unui magazin iluminat – ca şi cum cineva ar fi aprins făclii – de strălucitoare prezenţă roşie a Vanessei şi a mamei sale.

Chiar şi în ziua de azi, îmi amintesc tot ce purta Vanessa – pantofii cu toc negri şi decupaţi, atât de sumari, încât i se vedea bolta piciorului; haina din piele având fineţea colii de hârtie strânse atât de tare cu un cordon, încât crea efectul pe care, credeam eu, numai o fustă-creion îl putea crea, adică o zonă de tensiune a şezutului ei, un tremur de parcă vreo lege a gravitaţiei sau o protuberanţă erau sfidate; V-ul gulerului de blană, precum vaginul unei uriaşe; şi puţin dată spre spate, pe părul ei roşu, o căciulă Jivago – Anna Karenina a fost cea pe care am văzut-o (cine altcineva?) –, curentul de aer stârnit de aeroterma noastră făcând să se unduiască blana fină, ca şi cum un urs rusesc intrase pentru a se feri de vânt.

Nu purta haine scumpe, cel puţin nu conform standardelor de la Wilhelmina's. Erau haine de stradă de cea mai bună calitate, dar chiar şi strada mare tot stradă mare rămâne. Aşa că trebuie să